กระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

The Procedure of Creation and Applying the Thai Wisdoms of the Local Scholars in Nakhonswan Province

ศิริโรจน์ นามเสนา[1]

บทคัดย่อ

กระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์มีวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิธีการเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้แบบแผนเชิงผสมผสานแบบอธิบาย (Explanatory Design) เพื่อให้การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ ” มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

1) จัดทำระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์จำนวน 12 ท่าน

2) กระบวนการสร้างภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ การทำเกษตรที่ให้ความสำคัญกับภูมิสังคม โดยปราชญ์ชาวบ้านจะมี การศึกษาพื้นที่ การออกแบบระบบการจัดการแปลงเกษตร และพิจารณาปัจจัยการผลิต ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ รวมถึงการจัดการทรัพยากร ดิน และน้ำเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด ส่งผลต่อการขยายผลรูปแบบการจัดการทาง การเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้การเข้าใจภูมิสังคม ยังเป็นการใช้พื้นที่เป็น ตัวตั้งในการพัฒนา ทำให้เกษตรกรสามารถควบคุมปัจจัยการผลิตและบริหารความเสี่ยงในการผลิต โรคพืช และแมลงศัตรูพืชได้อย่างเหมาะสม เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่ง เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่การ

[1]ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

สร้างความเข้มแข็งระดับครัวเรือนและระบบการผลิตฐานรากที่จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง และ สามารถก้าวเข้าสู่ระดับของการสร้างความเข้มแข็งระดับกลุ่ม/ชุมชนในระดับต่อไป

3) วิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ 1 การขจัดความยากจน โดยการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีการน้อมนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับครัวเรือนด้วยการสร้างการพึ่งพาตนเองที่มุ่งเน้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต 2 การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร จากการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ เกิดการบรรลุความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรกรรมยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ 3 การมีสุขภาพที่ดี เป็นหนึ่งในหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่ให้ ความสำคัญในมิติเชิงสุขภาพ โดยการปฏิเสธสารเคมีและสารกำจัด 4 การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นที่การสร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ 5 การบริโภคและการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นเป้าหมายที่มี ความสอดคล้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเป็นการผลิตที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม 6 ปฏิบัติการลดภาวะโลกร้อน จากสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลง เป็น ปัญหาสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารและการเสียหายทางพันธุกรรมของพืช

คำสำคัญ : กระบวนการ, การประยุกต์ใช้,ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

The process of creating and applying the wisdom of local scholars in Nakhon Sawan Province has 3 objectives: 1) to establish a database system of local scholars in Nakhon Sawan Province 2) to study the process of creating wisdom of local scholars in Nakhon Sawan Province 3) to Analyze the value of the wisdom of local scholars in Nakhon Sawan Province. This research uses a mixed method research methodology using Explanatory Design to provide research on the subject. “The process of creating and applying the wisdom of local scholars in Nakhon Sawan Province” is comprehensive. Suitable for further development

Results of the Research

1) Establish a database system about 12 local scholars in Nakhon Sawan Province.

2) the process of creating wisdom of local scholars in Nakhon Sawan Province Agriculture with a focus on the social landscape By villagers, there will be Study area Agricultural plot management system design And consider inputs Appropriate to the context of the area Including managing soil and water resources for maximum efficiency and benefits Affect the expansion of the way of management model Suitable agriculture in the neighborhood In this regard, understanding the social landscape Is also the use of space Development set This allows farmers to control inputs and manage risks in the production of plant diseases and pests appropriately. It is immunity which is one of the important factors in the philosophy of sufficiency economy. Which will lead to strengthening the household level And a foundation production system that will lead to self-reliance and can advance to the next level of group / community strengthening.

3) Analyze the value of the wisdom of local scholars in Nakhon Sawan Province 1 Poverty Eradication By organic farming with a major lead The philosophy of sufficiency economy is applied at the household level by creating a self-reliance that focuses on the medium of living. 2 Promoting food security. From setting goals to Achieving food security And sustainable agriculture Focus on building biodiversity. 3. Good health. It is one of the principles of organic agriculture that provides Importance in the health dimension By rejecting chemicals and detergents. 4 Sustainable water management. Focusing on ensuring water is used. 5 Responsible consumption and production. Is a goal with Consistency with organic farming Since it is an environmentally friendly production 6 operations to reduce global warming As a result of climate change, which directly affects agricultural productivity, declines is a major concern for food security and crop genetic damage.

Keyword: process) (The application The wisdom of local sages Nakhonsawan Province

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่สะสมขึ้นจากการดำรงชีวิตจากประสบการณ์ในสังคมที่แตกต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลและธรรมชาติมาก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตในแนวทางที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีของชาวบ้าน[2] “ภูมิปัญญาไทย” (The Thai Wisdoms) เป็นสิ่งมีคุณค่า ที่ได้รับการสั่งสมอบรม ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ จากรุ่นสู่รุ่น มาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ภูมิปัญญายังเป็นพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม ความสามารถในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัว สร้างความเข้าใจ และดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อม นำความองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เผยแพร่ต่อไปยังอนุชนคนรุ่นหลัง

ภูมิปัญญา มีมากมายหลายแขนง แต่สามารถจัดเป็นหมวดใหญ่ไว้ 10 หมวดคือ 1) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา (2) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม (3) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน (4) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน (5) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน (6) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม (7) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน (8) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน (9) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการประดิษฐกรรมและ (10) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ภูมิปัญญาเหล่านั้น จัดเป็นกลไกการจัดการความรู้พร้อมถ่ายโอนสู่อนุชนคนรุ่นหลัง เพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตมนุษย์ แต่ในปัจจุบัน ภูมิปัญญาของปราชญ์รุ่นเก่าถูกมองว่าเป็นของโบราณเก่าล้าหลัง ไม่ทันสมัย เรียนรู้ได้ยาก ดังนั้น อนุชนคนรุ่นหลังจึงไม่อยากจะสืบต่อภูมิปัญญาจากผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เป็นปราชญ์ที่ทรงความรู้ ในส่วนของปราชญ์ท้องถิ่นเอง ไม่ได้จัดทำสื่อการสอนหรือการถ่ายทอดที่เหมาะกับสมัย ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนสู่คนอื่น จนในที่สุดก็สูญหายเมื่อปราชญ์เหล่านั้นได้ละโลกไปแล้ว

ในเมื่อภูมิปัญญาเป็นของมีคุณค่า เป็นต้นทุนที่มีอยู่แล้วในสังคม การศึกษากระบวนการสร้างภูมิปัญญาในแต่ละแขนง การใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาของปราชญ์แต่ละ

---

[๒] ปราณี ตันตยานุบุตร, **ภูมิปัญญาไทย** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๑),หน้า ๖.

คน จึงเป็นเรื่องที่ควรจัดระบบ บันทึก และเก็บไว้ในรูปขององค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อเป็นประโยชน์ในการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบันและอนาคต

บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ความเหมือนกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาไทยกับปราชญ์ชาวบ้านคือ บทบาทและภารกิจในการนำภูมิปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วนความแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับภูมิปัญญาที่จะนำไปแก้ปัญหาและถ่ายทอดกล่าวคือ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยย่อมมีความสามารถหรือภารกิจในการนำภูมิปัญญาระดับชาติไปแก้ปัญหา หรือถ่ายทอด หรือผลิตผลงานใหม่ๆ ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถหรือภารกิจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแก้ปัญหาหรือถ่ายทอดในท้องถิ่นภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการตัดสินใจผลิตผลงานของบุคคล อันเกิดจากการสะสมองค์-ความรู้ทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอดพัฒนาปรับปรุงและเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดีสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น(local wisdom)[3] หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปัจจัยพื้นฐานการก่อเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดและการดำรงเผ่าพันธุ์ในขณะเดียวกันมนุษย์ต้องสร้างและปรับ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันตลอดเวลาเพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็กๆในธรรมชาติ มนุษย์ถึงจะเก่งอย่างไรใช่ว่าจะรู้หรือสามารถควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในอำนาจได้มนุษย์จึงสร้างความเชื่อและระบบความสัมพันธ์กับ “สิ่งเหนือธรรมชาติ”ขึ้นตามความรู้ความเข้าใจ และจินตนาการ ของเผ่าพันธุ์เพื่ออย่างน้อยก็ทำให้เกิดดุลยภาพ เกิดความมั่นคงทางใจ ความราบรื่นในการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพราะ

---

๓ http://biodiversity.forest.go.th/TK/index.php?option=com_zoo&view=category&Itemid=๒๔(สืบค้นวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑)

มนุษย์ใช้ปัญญาแก้ปัญหาสั่งสม สืบสาน และปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างไม่หยุดยั้งและสิ่งนี้เองคือ “ภูมิปัญญา” อันเป็นแก่นของวัฒนธรรม[4]

จากภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์มีมากมายหลายแขนง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา “กระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการศึกษาภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ จากหนังสือ งานวรรณกรรม งานวิจัย

2. การศึกษาภาคสนามโดย

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษากระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

(2) ประชุมกลุ่มย่อย เพื่อศึกษากระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ของปราชญ์และชุมชนและหาข้อสรุปร่วมกัน

(3) จัดทำการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

---

[๔] เอกวิทย์ ณ ถลาง. **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (๒๕๔๐),หน้า ๔.

(4) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้รู้นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ท่านดังนี้

ก. ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 ท่าน

ข. ผู้ที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชน จำนวน 10 ท่าน

(5) การสัมมนากลุ่ม (fogus group) โดยจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน มาสัมมนาเพื่อประมวลความรู้ในการประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชน กับปราชญ์ท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จของแต่ละแห่ง เมื่อได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งหมดแล้วก็จะจากนั้น ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัยเป็นอันดับต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

1) แบบสำรวจกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

2) แบบสัมภาษณ์ปราชญ์และประชาชนกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

3) แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเสริมสร้างรูปแบบกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

4) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อตรวจสอบกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

5) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเรียบเรียง การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ฐานข้อมูลเกี่ยวกับปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

ข้อมูลของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ผู้วิจัยได้รวบรวมมาทั้งหมด 12 ท่านด้วยกัน คือ1) สุพจน์ โคมณี เกษตรกรวัย 43 ปี อยู่บ้านเลขที่ 33 หมู่ 5 ต.หนองกระเจา อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์ ผู้ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2552 เป็นครอบครัวเกษตรกรมาแต่กำเนิด สืบทอดอาชีพการทำนามานานในพื้นที่ 20 ไร่ แต่ก็ไม่สามารถที่จะกอบกู้ครอบครัวให้พ้นภาวะวิกฤติ

ที่โหมกระหน่ำได้ ตรงกันข้ามกลับสร้างหนี้สินให้กับตนเองมากกว่า 7 แสนบาท หลายครั้ง ความสำเร็จของการงานใดๆ เกิดจากแรงศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมุ่งมั่นเช่นเดียวกับคุณสุพจน์ โคมณี ที่มีความศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มุ่งมั่นที่จะเดินตามรอยพระยุคลบาท ส่งผลให้ประสบความสำเร็จบนเส้นทางเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นความสุขที่ยั่งยืนและยืนหยัดที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ เพื่อสานต่อความสุขที่เกิดจากการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากเดิมที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวและเน้นปริมาณผลผลิต มีปัญหาทั้งการผลิต การตลาด และภัยธรรมชาติทำให้มีหนี้สินจำนวนมาก บ่อยครั้งที่ต้องล้มลุกคลุกคลานแต่คุณสุพจน์คิดเสมอว่า “ผิดเป็นครู” ต่อมาจึงมานะ อดทน ด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณสุพจน์จึงได้น้อมนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ เปรียบเสมือนเทียนส่องสว่างนำทางชีวิตของตนและครอบครัวให้พบกับความสุขอีกครั้งแม้คุณสุพจน์จะมีความรู้ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 แต่คุณสุพจน์เป็นคนใฝ่รักการเรียนรู้ อุตสาหะ ขวนขวายอ่านตำราต่างๆ รวมถึงหนังสือเกี่ยวกับหลักการทรงงาน หลักการพัฒนาและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศึกษาสารคดีการเกษตรจากรายการทางโทรทัศน์ เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ จดจำ แล้วจึงนำไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ

2) คุณประทีป กันหา ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ท่ามกลางการขวนขวายเรียนรู้เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับครอบครัว แบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรทั่วทุกภูมิภาคนั้น ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ขึ้นในชุมชนขึ้นมา มีผู้ได้รับการยกย่องจากชุมชนให้เป็นปราชญ์ของชาวบ้านมากมาย ปราชญ์ชาวบ้าน ก็คือผู้ที่ประสบความสำเร็จต่อการทำเกษตรสามารถเป็นองค์ความรู้ให้กับชาวบ้านในท้องถิ่น เป็นผู้นำในชุมชนได้คุณประทีป กันหา ก็เป็นปราชญ์ชาวบ้านอีกคนหนึ่งที่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ที่ประสบความสำเร็จสามารถเป็นองค์ความรู้ในชุมชน สร้างรายได้จากการทำเกษตรด้วยแนวความคิดผสมผสาน จนกลายเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ในชุมชน ที่มีเกษตรกรทั่วสารทิศเข้าไปดูงานและขอความรู้นำไปปฏิบัติเองคุณประทีป กันหา ปราชญ์ชาวบ้าน เริ่มต้นจากการทำเกษตรผสมผสานในเนื้อที่ 2 ไร่กว่า บริเวณของตนเอง คุณประทีปบอกว่า ที่บ้านแห่งนี้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่กลางชุมชนบ้านหมู่ที่ 1 พอดี หน้าบ้านทำเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ถัดเข้ามาข้างในบริเวณบ้านทำเป็นโรงสีชุมชนผลิตข้าวสารปลอดภัยจากสารเคมีจำหน่าย แล้วก็ยังมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ปั้นเม็ดมีการเลี้ยงหมูหลุม แล้วก็ปลูก

พืชผักสวนครัว ทำสวนเกษตรผสมผสานโดยยึดหลักทุกอย่างต้องเกื้อกูลกันคุณประทีป เล่าว่าตนเป็นลูกชาวนา ทำนามาตั้งแต่อายุ 10 กว่าขวบ สมัยนั้นใช้ควายไถนา เป็นลูกชาวนาขนานแท้ ชีวิตเป็นเกษตรกรในหมู่บ้านธรรมดาๆ คนหนึ่งพอโตขึ้นใช้ชีวิตเป็นปกติสุขเรื่อยมา จนกระทั่งได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ช่วงที่โครงการพระราชดำริเข้ามาเผยแพร่ใหม่ๆ ตนก็เข้าสู่โครงการโรงเรียนเกษตร เข้ารับการอบรมเรื่องของแมลงศัตรูพืชและแมลงธรรมชาติ รู้จักการตรวจวิเคราะห์แปลงนาว่าจะมีศัตรูอะไรมาทำร้ายข้าว เป็นการเรียนรู้ในเรื่องของการทำนาโดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี ได้รับรู้ถึงพิษภัยของสารเคมี และการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมี โรงเรียนเกษตรกรครั้งนั้นมีผู้เข้ารับการอบรม 30 คน ทั้งหมดเป็นชาวนาในหมู่บ้านนั่นเองหลังจากรับรู้เรื่องของการทำนาปลูกข้าวโดยหลีกเลี่ยงสารเคมีแล้ว คุณประทีป บอกว่า ตนก็หันมาทำข้าวปลอดสารพิษ หัดทำสารสกัดสมุนไพรใช้กำจัดแมลงศัตรูข้าวเอง นำเอาพวกไพล หางไหล กลอย สะเดา มาทำเป็นสารสกัดฉีดพ่นในแปลงนา ซึ่งก็ได้ผลดีมากๆ ข้าวที่ปลูกไว้เป็นข้าวหอมมะลิ พอเกี่ยวแล้วก็เอาไปสีที่โรงสีก่อนแรกๆ ยังไม่มีโรงสีเอง พอสีข้าวได้ก็นำมาบรรจุถุงขายเป็นข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษทำใหม่ๆ ชาวบ้านยังไม่แน่ใจ ว่าข้าวปลอดสารจริงหรือไม่ พอพวกเขาได้เข้ามาสัมผัสมาดูงาน ต่างก็รู้ว่ากระบวนการผลิตข้าวของผมนั้น ปลอดสารพิษจริงๆ จนกระทั่งมีการนำเอาข้าวสารของผมไปจำหน่าย เป็นข้าวหอมมะลิ OTOP ของอำเภอเก้าเลี้ยวในเวลาต่อมา

3) นายเสริมศักดิ์ เหมพิจิตร อยู่บ้านเลขที่ 59/3 หมู่ที่ 4 ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ อาชีพ เกษตรกรรม ตำแหน่งในปัจจุบัน 1) ประธานศูนย์ข้าวชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ 3 สมัย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2543 – 2558 2) คณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิบ้านคลองท่าวัว หมู่ที่ 4 ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว 3) ประธานศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอเก้าเลี้ยว 4) ที่ปรึกษาศูนย์ข้าวชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ 5) สมาชิกสภาเกษตรกรอำเภอเก้าเลี้ยว 6) หมอดินอาสาประจำอำเภอเก้าเลี้ยว 7) ประธานเครือข่ายเกษตรกร ธกส. อำเภอเก้าเลี้ยว 8) คณะกรรมการสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ของผู้ฝากเงิน ธกส. จังหวัดนครสวรรค์ 9) ประธานโรงสีข้าวชุมชนบ้านคลองท่าวัว 10) ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการเกษตร 11) ครัวเรือนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

4) พิพัฒน์ สิงห์ลอ อายุ 58 ปีอยู่บ้านเลขที่ 98/1 หมู่ 2 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์กล่าวว่า สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลบ้านแก่งเป็นที่ราบลุ่ม ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง และมีการระบายน้ำได้ดี จึงเหมาะแก่การทำการเกษตร คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำนาประมาณ 80 % นอกจากนั้นก็ปลูกมัน

สำปะหลัง มะม่วง ปลูกไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลาและตั้งโรงสีชุมชน สำหรับกิจกรรมการพัฒนาในตำบลนั้น เริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี 2547 โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนได้เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาในทุกหมู่บ้าน ส่วนศูนย์เรียนรู้ตำบลบ้านแก่งมีสมาชิกเบื้องต้น 50 คนแต่ในปัจจุบันมีสมาชิก 300 คน จากผลของการพัฒนาชุมชนร่วมกันเพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง จัดการตนเองได้

5) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านหนองไผ่ บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 9 ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ โดย นายณรงค์ จันทร์เมือง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการบ้านหนองไผ่ เป็นหมู่บ้านที่ถือว่ามีการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนมานานแล้ว ซึ่งเมื่อประมาณปี พ.ศ.2536 ชาวบ้านหนองไผ่ ได้รวมตัวกันเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านใน การขาดแคลนเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และทางหมู่บ้านจึงได้ดำเนินการจัดตั้ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการออมทรัพย์ และเพื่อเป็นเงินกองทุนหมู่บ้านสำหรับ ให้สมาชิกได้กู้ยืมไป ประกอบอาชีพ และเมื่อผ่านไปประมาณ 2-3 ปี บ้านหนองไผ่ก็ได้จัดตั้งชมรมผู้ปลูกมะลิขึ้น โดยมีสมาชิกเป็นชาวบ้านที่ปลูกมะลิเพื่อจำหน่าย ซึ่งในการดำเนินงานของกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม สมาชิกหรือชาวบ้าน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอดเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มให้เกิดความเข้มแข็ง ซึ่งถือว่าเป็นจุดเรียนรู้ของบ้านหนองไผ่ ปี 2553 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่วงก์ ได้คัดเลือกหมู่บ้านหนองไผ่ เป็นหมู่บ้านเป้าหมายหลัก ของพัฒนากร หมู่บ้านเป้าหมายหลักของอำเภอแม่วงก์พัฒนากรประจำตำบลเขาชนกัน จึงได้ กำหนดกิจกรรมที่จะเข้าไปส่งเสริมใน หมู่บ้าน ได้แก่ การพัฒนาหมู่บ้านให้เป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ การ ขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ชุมชนการพัฒนา ผู้นำชุมชน และการจัดระเบียบหมู่บ้าน โดยใช้แนวทางการบูรณาการกิจกรรมทั้งหมดเข้าด้วยกัน โดยยึดแนวทาง “สร้างพลังชุมชน ใช้พลังชุมชน ในการพัฒนาชุมชน” เพื่อให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

6) สุรัตน์ แซ่ตัน ผู้เชี่ยวชาญเรื่องกล้วยไข่กล้วยไข่ขึ้นชื่อนอกจากจะมี “กล้วยไข่กำแพงเพชร” แล้ว “กล้วยไข่นครสวรรค์” ถือเป็นอีกหนึ่งแหล่งขึ้นชื่อของกล้วยไข่ ซึ่งจังหวัดนครสรรค์เป็นแหล่งปลูกกล้วยไข่ที่มีมานาน อีกทั้งกล้วยไข่ของที่นี่ยังเน้นการส่งขายในประเทศ ลดความยุ่งยากในเรื่องการส่งออก คัดเกรดคุณภาพ เพื่อให้คนไทยได้รับประทานขายได้ราคาดี บวกลบต้นทุนเสร็จสับ ฝันกำไรงาม รวยกว่าการส่งออก คุณสุรัตน์ แซ่ตัน หรือคุณรัตน์ อายุ 40 ปี เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เล่าว่าตนใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางสวนกล้วยไข่มาตลอด เพราะเป็นอาชีพที่พ่อแม่ใช้

หาเลี้ยงครอบครัว แล้วตนก็ได้ทำอาชีพนี้เลี้ยงครอบครัวสืบทอดมาเช่นกัน จากเดิมที่ทำอยู่กับครอบครัว ปลูกกล้วยไข่บนพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ เนื่องจากในสมัยนั้นไม่ได้มีเครื่องมือสะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน การถางการขุด การรดน้ำก็ทำได้ลำบาก จึงทำได้เพียงไม่เกิน 10 ไร่ เมื่อแต่งานมีครอบครัวจึงใช้อาชีพนี้สร้างครอบครัวหันมาทำเป็นของตัวเอง จนปัจจุบัน มีพื้นที่ปลูกกล้วยไข่กว่า 30 ไร่ “ทำมาตั้งแต่สมัยเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตอนนั้นพ่อและแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน จึงต้องหยุดเรียน และออกมาช่วยครอบครัว เริ่มทำตอนแรกไม่ได้อยากทำอาชีพนี้เลย เพราะเห็นพ่อแม่ทำมาตั้งแต่เด็ก มันลำบาก เด็กอย่างเราก็อยากได้อาชีพที่ดีกว่า ถ้าถามเด็กรุ่นใหม่ทุกคนก็ไม่อยากจะทำหรอกอาชีพเกษตรกร แต่พอมีครอบครัว ก็ต้องสร้างครอบครัว เลยต้องหาความมั่นคง ความรู้ก็มีไม่มาก สมัยนั้นเรียนสูงถึง ม.6 ก็ดีแล้ว พ่อแม่ไม่มีเงินให้เรียน ก็ไม่มีทางเลือก ต้องมาทำกับพ่อแม่ ถ้าถามก็คงไม่อยากทำในตอนนั้น แต่มันทำได้ดีแค่นี้เลยจำใจทำในช่วงนั้น”

2.กระบวนการสร้างภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

คุณสุพจน์ โคมณี ได้ดำเนินกิจกรรมการเกษตรโดยมีความโดดเด่นเรื่อง การปลูกข้าวอินทรีย์ โดยมีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมทั้งหมด 58 ไร่ ปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ และข้าวหอมปทุมในระบบอินทรีย์ โดยใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการผลิตและปลอดภัยต่อผู้บริโภค สำหรับการปลูกข้าวใช้วิธีตีตารางเพื่อปักดำข้าวในแปลงนา เพื่อให้มีช่องห่างและระยะที่พอดี เพื่อให้ปลาที่เลี้ยงในนาสามารถหากินได้ง่าย โดยจะปล่อยปลา ประมาณ 500-800 ตัว ต่อไร่ผักปลอดสารพิษสำหรับน้ำที่ใช้ในการทำนาจะเป็นน้ำบาดาลซึ่งมีสนิมเหล็กที่เป็นอันตรายต่อพืชจึงต้องทำให้ตกตะกอนเสียก่อน โดยการสูบน้ำแล้วนำมาพักไว้ในบ่อและทำทางน้ำให้น้ำไหลและม้วนตัวเป็นระยะทาง 200 เมตร เพื่อให้สนิมเหล็กตกตะกอน นอกจากนี้ ยังทำทางน้ำให้ผ่านเล้าไก่ทำให้ในน้ำมีขี้ไก่เข้ามาผสมเป็นการเพิ่มธาตุอาหารในน้ำไปในตัว ต่อจากนั้นก็ปล่อยน้ำให้ไหลไปยังโรงสูบน้ำเพื่อสูบน้ำเข้าแปลงนาที่แบ่งออกเป็นแปลงนาย่อย 8 แปลง ผลผลิตส่วนที่เหลือจากการสีข้าวจะนำมาใช้ประโยชน์ต่อ เช่น รำข้าวนำมาเป็นอาหารให้ไก่และเป็ด ส่วนแกลบสามารถนำมาปูในเล้าไก่ โดยแกลบที่ได้หลังจากปูในเล้าไก่เสร็จแล้วสามารถนำไปเป็นปุ๋ยเพื่อบำรุงต้นไม้ต่อไปเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

ประทีป กันหา ปราชญ์ชาวบ้าน เริ่มต้นจากการทำเกษตรผสมผสานในเนื้อที่ 2 ไร่กว่า บริเวณของตนเอง คุณประทีป บอกว่า ที่บ้านแห่งนี้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่กลางชุมชนบ้านหมู่ที่ 1 พอดี หน้าบ้านทำเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ถัดเข้ามาข้างในบริเวณบ้านทำเป็นโรงสีชุมชนผลิตข้าวสารปลอดภัยจากสารเคมีจำหน่าย แล้วก็ยังมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ปั้นเม็ด มีการเลี้ยงหมูหลุม แล้วก็ปลูกพืชผักสวนครัว ทำสวนเกษตรผสมผสานโดยยึดหลักทุก

อย่างต้องเกื้อกูลกัน คุณประทีป เล่าว่า ตนเป็นลูกชาวนา ทำนามาตั้งแต่อายุ 10 กว่าขวบ สมัยนั้นใช้ควายไถนา เป็นลูกชาวนาขนานแท้ ชีวิตเป็นเกษตรกรในหมู่บ้านธรรมดาๆ คนหนึ่ง พอโตขึ้นใช้ชีวิตเป็นปกติสุขเรื่อยมา จนกระทั่งได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ช่วงที่โครงการพระราชดำริเข้ามาเผยแพร่ใหม่ๆ ตนก็เข้าสู่โครงการโรงเรียนเกษตร เข้ารับการอบรมเรื่องของแมลงศัตรูพืช และแมลงธรรมชาติ รู้จักการตรวจวิเคราะห์แปลงนาว่าจะมีศัตรูอะไรมาทำร้ายข้าว เป็นการเรียนรู้ในเรื่องของการทำนาโดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี ได้รับรู้ถึงพิษภัยของสารเคมี และการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมี โรงเรียนเกษตรกรครั้งนั้นมีผู้เข้ารับการอบรม 30 คน ทั้งหมดเป็นชาวนาในหมู่บ้านนั่นเอง

คุณเสริมศักดิ์ เหมพิจิตร หรือ เฮียตี๋ เป็นอีกหนึ่งในเกษตรกรดีเด่น ที่ได้รับรางวัล สาขาการทำนาดีเด่น ของจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2551 และ ปี พ.ศ. 2555 ได้รับรางวัลเกียรติยศเชิดชูเกียรติเป็นหมอดินอาสาดีเด่น สาขาการปรับปรุงบำรุงดิน รางวัลคนดีแทนคุณแผ่นดิน ปี 2555 (77 ต้นแบบ คนดีสู่ 60 ล้านคนดีทั่วประเทศไทย) เป็นต้นแบบของเกษตรกรในพื้นที่ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีการทำนาแบบเดิมๆ ให้ไปสู่การทำนาแผนใหม่ที่ไม่ทำร้ายผืนดิน สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของเกษตรกรเอง "ผมเห็นความยากจนของชาวนามาตั้งแต่ลืมตาดูโลกแล้ว ที่บ้านเมื่อตอนผมเป็นเด็กเป็นโรงสี รับจ้างสีข้าวจากชาวนาในท้องทุ่ง บางครั้งก็ต้องไปเอาข้าวจากท้องนามาสี ผมเห็นสภาพชีวิตชาวนา ก็คือ นุ่งลมห่มฟ้า ยากจนติดดิน พอผมโตขึ้นก็เลยเป็นความท้าทายที่ว่าจะต้องทำอย่างไร ถึงจะทำให้ชาวนาลืมตาอ้าปากได้ คำตอบที่ได้รับในเวลาต่อมาก็คือ ต้องมีเงินเป็นปัจจัยสำคัญ" เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ก็เข้ารับการอบรมสัมมนาในที่ต่างๆ ทั้งเรื่องดิน เรื่องน้ำ เรื่องข้าว จากนั้นก็นำความรู้กลับมาทำบนผืนดินที่อยู่อาศัยแห่งนี้ เพื่อเป็นแบบอย่างให้ชาวนาได้เรียนรู้กัน จะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยให้ชีวิตของตนเองเป็นแบบอย่าง เป็นทั้งหมอดิน เรียนรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน เรื่องพันธุ์ข้าวให้แปลงนาของตนใช้เป็นที่ทำงานร่วมกับศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวชัยนาท ตรงจุดนี้จึงมีโอกาสได้พัฒนาข้าวพันธุ์ใหม่ๆ ไปด้วย ในปัจจุบันมีเกษตรกรชาวนามาศึกษาดูงานกันมากมาย ทั้งในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดต่างๆ ทั่วไป

3. วิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

1)ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ช่วยการขจัดความยากจน โดยการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีการน้อมนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับครัวเรือนด้วยการสร้างการพึ่งพาตนเองที่ มุ่งเน้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ตลอดจนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและ เทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมในกระบวนการผลิต ที่ไม่เพียงแต่จะสามารถยกระดับ ครอบครัว ไปสู่การที่ไม่ต้องก่อหนี้สินและสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว ยังสามารถนำความรู้ ที่มีอยู่มาถ่ายทอดช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรใน

ชุมชนสู่ การยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลได้ กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อรองรับโดยการพัฒนาและส่งเสริมหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อเพิ่มรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้กับชุมชน

2)ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ช่วยการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร จากการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ เกิดการบรรลุความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรกรรมยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีลักษณะเป็นการทำเกษตรผสมผสาน จึงเป็นส่วนสำคัญในการลดความเสี่ยงทั้งด้านราคาผลผลิตตกต่ำ และความเสียหายจากการระบาดของโรคพืชและแมลงศัตรูพืช ทั้งนี้ รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย การเพิ่มพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อให้เกิดระบบการผลิตอาหารที่ยั่งยืนใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยการกำหนดเป้าหมายปีละ 500,000 ไร่ ในปีพ.ศ.2564[5] และการศึกษาพบว่า หากมีการส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ ส่งเสริมเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งการเผยแพร่ องค์ความรู้/ข้อเท็จจริงสู่การปฏิบัติควบคู่ไปกับการส่งเสริมด้วยมาตรการจากภาครัฐจะ เป็นการสร้างเสริมให้เกิดความมั่นคงทางอาหารตั้งแต่ระดับครัวเรือนของเกษตรกร

3)ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ช่วยการมีสุขภาพที่ดีเป็นหนึ่งในหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่ให้ ความสำคัญในมิติเชิงสุขภาพ โดยการปฏิเสธสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชที่เป็น อันตรายทุกชนิดในกระบวนการผลิต อันจะส่งผลให้ไม่เกิดสารพิษสะสมทั้งผู้ผลิตและ ผู้บริโภค ลดปัญหาด้านสุขภาพและมีอาหารที่ปลอดภัย สอดคล้องกับธรรมนูญว่าด้วย ระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559 ที่กำหนดให้สถานการณ์ด้านการเกษตร ทั้ง ด้านความมั่นคงทางอาหาร อาหารปลอดภัยและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ เป็นสถานการณ์ที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อสุขภาพ[6] นอกจากนี้ยังเป็นการเกษตรที่ห่วงกังวลผลกระทบ ต่อธรรมชาติและระบบนิเวศที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนของสารพิษที่เป็นอันตราย

4)ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ช่วยการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นที่การสร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ ซึ่ง การทำเกษตรอินทรีย์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกษตรกรจะให้ความสำคัญ ต่อการจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และน้ำใช้ทางการเกษตร ดังจะเห็นได้จากเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการจัดการพื้นที่กักเก็บน้ำอย่างน้อย ร้อยละ 30หรือตามบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบยังมีส่วนสำคัญใน การลดผลกระทบจากปัญหาอุทกภัย และปัญหาภัยแล้งที่เป็นปัญหาสำคัญในการทำ เกษตรของเกษตรกรไทย

---

[5] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, ๒๕๖๐,หน้า ๘๔.

[๖] สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ๒๕๖๐,หน้า ๑๓-๑๔.

5)ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ช่วยการบริโภคและการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นเป้าหมายที่มี ความสอดคล้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเป็นการผลิตที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม จากการให้ความสำคัญในกระบวนการผลิตที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการปัจจัยการผลิตและของเสียทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการลดผลกระทบ จากการทิ้งของเสียสู่สาธารณะน้อยที่สุด เช่น การหลีกเลี่ยงการเผาตอซังและฟางข้าว การทำปุ๋ยหมักจากวัสดุและพืชผลการเกษตร ประกอบกับในด้านการบริโภค มีการเชื่อมโยงกันระหว่างเครือข่ายเกษตรกรกับเครือข่ายผู้บริโภคโดยตรง เพื่อสร้างช่องทางการตลาด การเข้าถึงอาหารปลอดภัยและราคาที่เป็นธรรม

6)ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ช่วยการปฏิบัติการลดภาวะโลกร้อน จากสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลงเป็นปัญหาสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารและการเสียหายทางพันธุกรรมของพืช ทั้งนี้การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ มีส่วนสำคัญใน การลดภาวะโลกร้อน ด้วยกระบวนการผลิตที่มีการก่อมลพิษและก๊าซเรือนกระจกในระดับต่ำ ทั้งยังมีการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพในการผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ด้วยการหมักแทนการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและการปฏิเสธการใช้ สารเคมีทางการเกษตรที่เป็นการก่อมลพิษ

สรุป

กระบวนการสร้างและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ ได้ฐานข้อมูลเกี่ยวกับปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้นำประวัติและผลงานของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์จำนวน 6 ท่านคือ 1)คุณสุพจน์ โคมณี เกษตรกรวัย 43 ปี อยู่บ้านเลขที่ 33 หมู่ 5 ต.หนองกระเจา อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์ 2)คุณประทีป กันหา ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ 3)นายเสริมศักดิ์ เหมพิจิตร บ้านเลขที่ 59/3 หมู่ที่ 4 ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ 4)นายพิพัฒน์ สิงห์ลอ อายุ 58 ปีอยู่บ้านเลขที่ 98/1 หมู่ 2 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 5) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านหนองไผ่ บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 9 ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ โดย นายณรงค์ จันทร์เมือง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ 6)คุณสุรัตน์ แซ่ตัน หรือคุณรัตน์ อายุ 40 ปี เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ ปราชญ์ท้องถิ่นทั้งหมดส่วนใหญ่ใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 เริ่มจากคุณสุพจน์ ได้ดำเนินกิจกรรมการเกษตรโดยมีความโดดเด่นเรื่อง การปลูกข้าวอินทรีย์

โดยมีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมทั้งหมด 58 ไร่ ปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ และข้าวหอมปทุมในระบบอินทรีย์ โดยใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการผลิตและปลอดภัยต่อผู้บริโภค สำหรับการปลูกข้าวใช้วิธีตีตารางเพื่อปักดำข้าวในแปลงนาเพื่อให้มีช่องห่างและระยะที่พอดี เพื่อให้ปลาที่เลี้ยงในนาสามารถหากินได้ง่าย โดยจะปล่อยปลาประมาณ 500-800 ตัว ต่อไร่ผักปลอดสารพิษสำหรับน้ำที่ใช้ในการทำนาจะเป็นน้ำบาดาลซึ่งมีสนิมเหล็กที่เป็นอันตรายต่อพืชจึงต้องทำให้ตกตะกอนเสียก่อน ส่วนคุณเสริมศักดิ์ เหมพิจิตร หรือ เฮียตี๋ เป็นอีกหนึ่งในเกษตรกรดีเด่น ที่ได้รับรางวัล สาขาการทำนาดีเด่น ของจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2551 และ ปี พ.ศ. 2555 ได้รับรางวัลเกียรติยศเชิดชูเกียรติเป็นหมอดินอาสาดีเด่น สาขาการปรับปรุงบำรุงดิน รางวัลคนดีแทนคุณแผ่นดิน ปี 2555 ผลวิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ 1) ได้การขจัดความยากจน โดยการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีการน้อมนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับครัวเรือนด้วยการสร้างการพึ่งพาตนเองที่มุ่งเน้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต 2) ได้การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร จากการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ เกิดการบรรลุความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรกรรมยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีลักษณะเป็นการทำเกษตรผสมผสาน จึงเป็นส่วนสำคัญในการลดความเสี่ยงทั้งด้านราคาผลผลิตตกต่ำ 3) ได้การมีสุขภาพที่ดี เป็นหนึ่งในหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่ให้ ความสำคัญในมิติเชิงสุขภาพ โดยการปฏิเสธสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชที่เป็นอันตรายทุกชนิดในกระบวนการผลิต อันจะส่งผลให้ไม่เกิดสารพิษสะสมทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ลดปัญหาด้านสุขภาพและมีอาหารที่ปลอดภัย 4) ได้การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นที่การสร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ ซึ่ง การทำเกษตรอินทรีย์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกษตรกรจะให้ความสำคัญ ต่อการจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและน้ำใช้ทางการเกษตร 5) ได้การบริโภคและการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นเป้าหมายที่มีความสอดคล้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเป็นการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจากการให้ความสำคัญในกระบวนการผลิตที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการปัจจัยการผลิตและของเสียทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการลดผลกระทบ จากการทิ้งของเสียสู่สาธารณะน้อยที่สุด เช่น การหลีกเลี่ยงการเผาตอซังและฟางข้าว การทำปุ๋ยหมักจากวัสดุและพืชผลการเกษตร 6) ได้ปฏิบัติการลดภาวะโลกร้อน จากสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลง เป็น ปัญหาสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารและการเสียหายทางพันธุกรรมของพืช

เอกสารอ้างอิง

ปราณี ตันตยานุบุตร. **ภูมิปัญญาไทย**.กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2551.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. 2560.
https://www.sem100library.in.th/opac/Catalog/BibItem.aspx?BibID=b00014689

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560.
https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=index

เอกวิทย์ ณ ถลาง. **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2540.

http://biodiversity.forest.go.th/TK/index.php?option=com_zoo&view=category&Itemid=24(สืบค้นวันที่ 20 มกราคม 2561)